

INKLYUZIV TA’LIM JARAYONIDA OTA-ONALAR BILAN HAMKORLIKNI TASHKIL ETISH TEXNOLOGIYALARI

Mansurova Nilufar Rahmatullayevna

*Namangan davlat Pedagogika instituti Pedagogika nazariyasi va tarixi
mutaxassisligi PNT- AU- 25 magistranti mansurovanilufar061@gmail.com*

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.21159324>

ANNOTATSIYA. Mazkur maqolada inklyuziv ta’lim jarayonida ota-onalar bilan samarali hamkorlikni tashkil etish masalasi yoritiladi. Inklyuziv ta’limda ota-onalarning roli, ularning ta’lim jarayonidagi ishtiroki hamda pedagoglar bilan o’zaro hamkorlik mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, hamkorlikni tashkil etishda qo’llaniladigan zamonaviy texnologiyalar, kommunikatsion yondashuvlar va amaliy usullar ko’rib chiqiladi. Maqola inklyuziv ta’lim samaradorligini oshirishda ota-onalar bilan ishlashning ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so’zlar: Inklyuziv ta’lim, ota-onalar hamkorligi, pedagogik texnologiyalar, individual yondashuv, maxsus ehtiyojli bolalar, kommunikatsiya, ta’lim jarayoni, psixologik qo’llab-quvvatlash.

АННОТАЦИЯ. В данной статье рассматривается вопрос организации эффективного сотрудничества с родителями в процессе инклюзивного образования. Анализируется роль родителей в инклюзивном образовании, их участие в образовательном процессе и механизмы взаимодействия с учителями. Также рассматриваются современные технологии, коммуникационные подходы и практические методы, используемые при организации сотрудничества. В статье раскрывается важность работы с родителями для повышения эффективности инклюзивного образования.

Ключевые слова: инклюзивное образование, сотрудничество с родителями, педагогические технологии, индивидуальный подход, дети с особыми потребностями, коммуникация, образовательный процесс, психологическая поддержка.

ANNOTATION. This article discusses the issue of organizing effective cooperation with parents in the process of inclusive education. The role of parents in inclusive education, their participation in the educational process, and the mechanisms of interaction with teachers are analyzed. Also, modern technologies, communication approaches, and practical methods used in organizing cooperation are considered. The article reveals the importance of working with parents in increasing the effectiveness of inclusive education.

Keywords: Inclusive education, parental cooperation, pedagogical technologies, individual approach, children with special needs, communication, educational process, psychological support.

KIRISH. Inklyuziv ta’lim bugungi kunda ta’lim tizimining eng muhim va dolzarb yo’nalishlaridan biri hisoblanadi. U barcha bolalarning, jumladan, maxsus ta’lim ehtiyojlariga ega o’quvchilarning ham teng huquqli ta’lim olish imkoniyatini ta’minlashga qaratilgan. Bunday ta’lim jarayonida har bir bolaning individual xususiyatlari, qobiliyati va ehtiyojlari hisobga olinadi. Inklyuziv ta’lim samaradorligini ta’minlashda nafaqat pedagoglar, balki ota-onalar ham muhim o’rin egallaydi. Chunki bola tarbiyasi va rivojlanishining asosiy qismi oilada shakllanadi. Shu sababli maktab va oila o’rtasidagi hamkorlik uzluksiz, ishonchli va samarali bo’lishi lozim. Ota-onalar bilan

hamkorlikni to‘g‘ri tashkil etish bolani o‘qitish jarayonini yengillashtiradi, uning psixologik holatini barqarorlashtiradi hamda ijtimoiy moslashuvini tezlashtiradi. Zamonaviy pedagogik yondashuvlar esa bu hamkorlikni yanada samarali tashkil etish uchun turli texnologiyalar va usullarni joriy etishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta’lim jarayonida ota-onalar bilan hamkorlikni tashkil etish texnologiyalarini o‘rganish va tahlil qilish muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI. Inklyuziv ta’lim — bu barcha bolalarning, ularning jismoniy, aqliy, ijtimoiy yoki psixologik xususiyatlaridan qat’i nazar, bir xil ta’lim muhitida bilim olish imkoniyatini ta’minlaydigan ta’lim tizimidir. Ushbu yondashuv har bir bolaning ta’lim olish huquqini teng darajada kafolatlaydi va ularni jamiyatdan ajratmasdan, umumiy ta’lim jarayoniga jalb etishni ko‘zda tutadi. Inklyuziv ta’limning mohiyati har bir o‘quvchiga individual yondashuvni ta’minlashda namoyon bo‘ladi. Ya’ni ta’lim jarayonida bolalarning qobiliyati, rivojlanish darajasi va ehtiyojlari inobatga olinadi. Bu esa ularning o‘z imkoniyatlarini to‘liq namoyon etishiga yordam beradi. Inklyuziv ta’lim nafaqat bilim berishni, balki bolalarning ijtimoiylashuvi, muloqot ko‘nikmalari va jamiyatga moslashuvini ham rivojlantirishni maqsad qiladi. Inklyuziv ta’limning ahamiyati juda katta. Avvalo, u jamiyatda tenglik va adolat tamoyillarini mustahkamlaydi. Barcha bolalarning birgalikda ta’lim olishi ularning bir-birini tushunishi, hurmat qilishi va ijtimoiy integratsiyasini kuchaytiradi. Shuningdek, bu tizim maxsus ehtiyojli bolalarning jamiyatdan ajralib qolishining oldini oladi va ularning kelajakda mustaqil hayot kechirishiga zamin yaratadi. Inklyuziv ta’lim pedagoglar va ota-onalar o‘rtasidagi hamkorlikni kuchaytiradi, ta’lim jarayonini yanada moslashuvchan va samarali qiladi. Shu bilan birga, u ta’lim tizimining insonparvarlik tamoyillariga asoslanganligini namoyon etadi.

Ota-onalar farzand tarbiyasi va uning shaxs sifatida shakllanishida eng muhim subyektlardan biri hisoblanadi. Ta’lim jarayonida esa ularning roli faqatgina kuzatuvchi sifatida emas, balki faol hamkor sifatida namoyon bo‘ladi. Ayniqsa, inklyuziv ta’lim sharoitida ota-onalarning ishtiroki yanada muhim ahamiyat kasb etadi, chunki ular bola haqidagi eng to‘liq va ishonchli ma’lumot manbai hisoblanadi. Ota-onalar bolaning jismoniy, psixologik va ijtimoiy rivojlanishini eng yaqin kuzatuvchi shaxslar bo‘lib, uning individual ehtiyojlarini aniqlashda pedagoglarga muhim yordam beradi. Ular o‘qituvchilarga bolaning uy sharoitidagi xulqi, qiziqishlari va qiyinchiliklari haqida ma’lumot berish orqali ta’lim jarayonini to‘g‘ri tashkil etishga ko‘maklashadi. Shuningdek, ota-onalar bolaning ta’limga bo‘lgan munosabatini shakllantirishda katta rol o‘ynaydi. Ularning qo‘llab-quvvatlashi, rag‘batlantirishi va ijobiy munosabati bolaning o‘qishga bo‘lgan qiziqishini oshiradi hamda o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi. Bu esa ayniqsa maxsus ehtiyojli bolalar uchun juda muhimdir. Ta’lim jarayonida ota-onalar nafaqat pedagoglar bilan hamkorlik qiladi, balki uy sharoitida ta’limni davom ettiruvchi muhim bo‘g‘in sifatida ham ishtirok etadi. Ular bolaga berilgan topshiriqlarni bajarishda yordam beradi, mustaqil ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi va o‘quv jarayonini qo‘llab-quvvatlaydi.

Inklyuziv ta’lim jarayonida ota-onalar bilan samarali hamkorlikni tashkil etish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Bu hamkorlik bolani har tomonlama qo’llab-quvvatlash, uning ta’lim va tarbiya jarayonini yaxshilash hamda individual ehtiyojlarini to’liq qondirishga xizmat qiladi. Shu maqsadda zamonaviy pedagogik amaliyotda turli texnologiyalar va yondashuvlar qo’llaniladi. Hamkorlikni tashkil etishning eng muhim yo’nalishlaridan biri — individual muloqot texnologiyasidir. Bu usulda o’qituvchi va ota-ona o’rtasida muntazam suhbatlar tashkil etiladi. Unda bolaning o’zlashtirishi, xulqi, rivojlanish dinamikasi va mavjud muammolar muhokama qilinadi. Bunday yondashuv ishonchli munosabatni shakllantiradi. Yana bir muhim texnologiya — raqamli kommunikatsiya vositalaridan foydalanishdir. Telegram, WhatsApp, elektron kundaliklar va maxsus ta’lim platformalari orqali ota-onalar bilan tezkor aloqa o’rnatiladi. Bu usul ma’lumot almashish jarayonini osonlashtiradi va doimiy nazoratni ta’minlaydi. Trening va seminarlar tashkil etish texnologiyasi ham muhim ahamiyatga ega. Bunday tadbirlarda ota-onalarga inklyuziv ta’limning mohiyati, bola bilan ishlash usullari va psixologik yondashuvlar o’rgatiladi. Bu esa ularning pedagogik savodxonligini oshiradi. Qo’shma rejalashtirish texnologiyasi orqali esa ota-onalar va pedagoglar birgalikda bolaning individual ta’lim rejasini ishlab chiqadi. Bu jarayon har bir bolaning imkoniyatlari va ehtiyojlarini hisobga olishga yordam beradi.

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, inklyuziv ta’lim jarayonida ota-onalar bilan hamkorlikni to’g’ri va samarali tashkil etish ta’lim sifatini oshirishda muhim o’rin tutadi. Ota-onalar bolaning eng yaqin tarbiyachisi sifatida uning rivojlanishi, psixologik holati va ta’limga bo’lgan munosabatini shakllantirishda katta ta’sir kuchiga ega. Pedagoglar va ota-onalar o’rtasidagi uzluksiz hamkorlik bolaning individual ehtiyojlarini aniqlash, unga mos ta’lim muhitini yaratish hamda o’quv jarayonidagi muammolarni tezkor hal etishga yordam beradi. Ayniqsa, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish bu jarayonni yanada qulay va samarali qiladi. Shuningdek, hamkorlikning to’g’ri yo’lga qo’yilishi bolalarning ijtimoiy moslashuvi, o’ziga bo’lgan ishonchi va o’quv motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Bu esa inklyuziv ta’limning asosiy maqsadlariga erishishda muhim omil hisoblanadi. Inklyuziv ta’limda ota-onalar va pedagoglar o’rtasidagi hamkorlik tizimli, ishonchli va doimiy bo’lsa, ta’lim jarayoni yanada samarali bo’ladi hamda har bir bolaning jamiyatda o’z o’rnini topishiga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O’zbekiston Respublikasi “Ta’lim to’g’risida”gi Qonuni. Toshkent, 2020.
2. UNESCO. Inclusive Education: Guidelines for Policy and Practice. Paris, 2017.
3. UNICEF. Inclusive Education Handbook. New York, 2018.
4. To’xtaboyev A. Pedagogika asoslari. Toshkent: O’zbekiston, 2019. 102–128-b.
5. Karimova N. Inklyuziv ta’lim metodikasi. Toshkent: Fan, 2021. 55–82-b.
6. Mirzayev B. Maxsus pedagogika va inklyuziv ta’lim. Toshkent, 2022. 33–60-b.